

Politik-Sosyo Edebî Yansımalarıyla 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı

Emin ONUŞ*

Özet

Türklerle Rumların tarihî süreç içinde bin yıla yaklaşan bir tanışıklıkları söz konusudur. Bu iki ulusun bilinç altında siyasî, ekonomik, kültürel ilişki veya çekişmelere göre birbirleri hakkında imajlar yaratmalarına yol açmıştır. Türk edebiyatında gergin savaş dönemleri hariç Rum-Yunan imgesinin olumlu ve olumsuz farklı tiplerine rastlanırken, Rum-Yunan edebiyatında Türk hep olumsuz algılanmaktadır. Bunda kilisenin etki ve propagandası söz konusudur. 1950'den sonra Türk edebiyatının önemli siyasî veya sosyal konularından biri Kıbrıs davası ve Kıbrıs'taki varoluş mücadelesidir. Türkiye ve Yunanistan arasında 1974'te cereyan eden savaşın Rum-Yunan edebiyatında olumsuz ve ön yargılı Türk imgesini beslemesine karşılık, Türk ve Kıbrıs Türk edebiyatlarında Rum-Yunan imgesi savaşın ve saldırgan Rum kesiminin etkisiyle olumsuz şekillenmekle birlikte bu imgenin siyah, gri ve beyaz olmak üzere olumsuz, nötr ve olumlu örneklerine rastlanabilmektedir.

* Girne Amerikan Üniversitesi Beşerî Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi, eminsonus@gau.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2279-672X.

Abstract

Turks and Greeks have been acquainted for nearly a thousand years in the historical process. This has led the two nations to subconsciously create images about each other according to political, economic, cultural relations or conflicts. While positive and negative different types of Greek-Greek images are encountered in Turkish literature, except during tense war periods, Turkish is always perceived negatively in Greek-Greek literature. This is about the influence and propaganda of the church. After 1950, one of the important political or social issues of Turkish literature is the Cyprus case and the struggle for existence in Cyprus. The war between Turkey and Greece in 1974 feeds the negative and prejudiced Turkish image in Greek-Greek literature. On the other hand, although the Greek-Greek image in Turkish and Turkish Cypriot literatures is negatively shaped by the effect of the war and the aggressive Greek part, negative, neutral and positive examples of this image can be found as black, gray and white.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin toplum hiyerarşisinde gayrimüslimler arasında Rumlar hiç şüphesiz imtiyazlı bir konuma sahipti. Rumlar Osmanlı Devleti idaresinde çeşitli görevler almış, Divan-ı Hümayun'da ve elçilik heyetlerinde tercümanlıklar yaparak önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bu durum 1821 yılına kadar devam eder. (Tağmat, 2020: 33-34).

Mora Yarımadası'nın güneyinde, Mani burnunda yaşayan Yunanlılar, 17 Mart 1821'de Osmanlılara karşı ayaklanır ve Osmanlı Devleti'nden ayrılma düşüncesi ile bağımsızlık savaşlarını başlatırlar.¹ Uzun bir süre kanlı mücadelelerle devam eden ayaklanma, 1829 yılında İngiltere, Fransa ve Rusya Yunanlılar lehine müdahale ederek Navarin Deniz Muhaberesi'nde Osmanlı Devleti'ni büyük bir yenilgiye uğratırlar ve savaş Yunanların lehine döner. Avrupa Devletleri ve özellikle de Rusların desteğiyle, 1828-29 Osmanlı-Rus Harbi sonunda imzalanan Edirne Antlaşması ile Yunanistan bağımsızlığını kazanır. (Oğuz, 2006: 91). 1830'daki Londra Antlaşmasıyla beraber Yunanistan sınırları kesin olarak tespit edilmişti. Ancak daha sonraları Yunan milliyetçileri, yöneticiler, askerler ve aydınlar bu sınırları yetersiz görmeye başladılar. “Megali İdea” Büyük Ülkü dedikleri tezi, hayali savunmaya başlamışlardı. (Millas, 2005: 352) Milliyet prensiplerine dayanarak Yunanlıların yaşadığı bütün toprakların Yunanistan'a katılmasını arzu etmişlerdir. (regions helleniques) (Karal, 1995: 112). Kurulan Yunan Devleti'nin ana amacı başta İstanbul olmak üzere eski Bizans topraklarını ele geçirerek “Megali İdea”yı gerçekleştirmek olmuştur. (Serter, 2008: 12) Yunanistan bu tezle bir nevi genişleme politikasına girmiş ve başta Girit olmak üzere Eğriboz, Sisam, Makedonya ve diğer yerleri elde etmeye çalışmıştır. Bu ideal dolayısıyla Yunanistan artık Osmanlı Devleti ile sürekli bir çatışmaya girmiş ve bu uzun süre devam etmiştir. (Hülagü, 2000).

¹ Bu doğrultuda Kıbrıs'taki Rumların ilk ayrılıkçı hareketlerinin Mora isyanına bağlı olarak 1821 yılında ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Kıbrıs Rumlarının isyana hazırlandıkları haberi, Kıbrıs Valisi Küçük Mehmet'i harekete geçirmiş ve yapılan araştırmalarla kiliselerde isyan için hazırlanan plânlar ve silahlar ele geçirilmiştir. Bunun üzerine Başpiskopos Kiprianos ve bazı piskoposlar idam edilerek Kıbrıs'taki ilk ayrılıkçı isyan hareketi önlenmiştir. Bu konu hakkında bilgi için bak: Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara 2008.

İşte bu emellerini gerçekleştirmek isteyen Yunanistan Osmanlı idaresinde olan topraklardaki Rum ahaliyi sürekli kışkırtmış, o toprakları da Yunanistan'a katmak için uğraşmıştır. Bu konudaki çabalarından en önemlisi de Girit'te olmuş ve Girit meselesi uzun süre Osmanlı için büyük bir problem olmuştur. (Adıyeke, 2000; 2006).

Aslında Girit, Osmanlı Devleti için 1821 tarihinden itibaren önemli bir mesele haline gelmişti. Ada Rumları sık sık isyan etmekteydiler. Yunan Devleti'nin kurulmasından sonra adanın Yunan'a ilhakı Yunan ve Rum unsurunun ortak amaçları olmuştur.

Yunanistan hiçbir vakitte isteklerinden vazgeçmeyerek her defasında fırsat kollamaya ve değerlendirmeye devam etmiştir. Girit'in Yunanistan'a ilhakı için Etniki Eterya ile işbirliği içine girmiştir. Tüm bu gelişmeler yaşanırken yabancıların destek ve yardım vaatlerine güvenen Girit halkı, 1896'da yeniden isyan etmişti. Yunan halkı da hükümetin kuvvet kullanarak Girit'in işgal edilmesini istemektedir. (Karal, 1995).

Avrupa Devletleri böyle bir hareketin Osmanlı ile Yunanistan arasında bir savaşın çıkmasına neden olabileceği için Osmanlı'ya teklifte bulunarak Girit'e muhtariyet konusunda yeni haklar verilmesini istemişti. Hatta, Avrupa Devletleri 3 Şubat 1897 tarihinde Ada'ya harp gemileri göndererek Yunanistan'ın Girit'i zaptetmelerini engellemeye çalışsa da Yunan hükümeti bir filonun himayesinde birkaç taburdan oluşan askerini Girit'in işgal edilmesi için göndermiş ve Albay Vassos komutasında karaya çıkarma yaparak adayı Yunanistan'a ilhak ettiklerini ilân etmişti. Avrupa Devletleri komutanları ise bu emri vakiyi kabul etmeyerek Yunan kuvvetlerinin Girit'ten çıkmasını istediler. Bunun üzerine Yunan hükümeti yönünü Balkanlar üzerine çevirmiş ve Etniki Eterya'nın teşkil ettiği Milis Kuvvetleri 9 Nisan tarihinden itibaren Tesalya hududunda ve Makedonya'da bulunan Osmanlılara karşı saldırmaya başlamışlardır.

Nitekim 1897 Türk-Yunan (Tesalya) Savaşı Osmanlı Devleti tarafından kazanılsa da başta Rusların tehditkâr tavırları ile İngiltere, Fransa ve İtalya'nın isteği üzerine aldığı bütün toprakları Yunanistan'a iade etmiş ve Girit'in muhtariyetini ilân etmek zorunda kalmıştır. Bu da şüphesiz Osmanlı Devleti'nin savaşı masa başında kaybettiği anlamına geliyordu. (Toprak, 2012: 135).

1912-1913 yıllarında gerçekleşen Balkan Savaşları, 1914-1918 I. Dünya Savaşı ve 1919-1922 Türk Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlıların Büyük Ülkü tezleri devam etmiştir. Yunanlılar binlerce sivil Türkü, çoluk-çocuk, kadın ve yaşlı insanlar da dahil olmak üzere pek çok insanı hunharca katletmiştir. Kıbrıs'ta 1950'lerde ortaya çıkan EOKA faaliyetleri, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlama, başka bir deyişle ENOSİS kampanyaları, 1974 Mutlu Barış Harekâtına kadar sürer.

Kıbrıs Barış Harekâtı ve sonuç olarak KKTC'nin kurulması Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum kesimi için tam bir travma olmuştur.²

- 2 Mustafa Kaymakçı bu travmanın Rodos ve İstanköy'de yaşamakta olan Türklere de baskı olarak yansıdığını ve “*Rodos ve İstanköy Türklerinin Yakın Tarihi Üzerine Sözlü Tarih Projesi*” bağlamında görüşme yapılan birçok kişinin anılan travmanın baskılarını anlattığını ifade eder ve adını saklı tutan Rodoslu bir Türk'ün şu sözlerine yer verir: “1974'de çok kişi eziyetten geçti. 200 kişinin işkenceden geçtiğini söyleyebilirim. Bunlardan ikisi çok kısa sürede, beşi de zamanla vefat etti. Benim de dükkânımı, arabamı yaktılar. Üstelik yangın elektrik tesisatını tamir ettirmedikleri, yangın bundan çıktı diye suçlayarak beni mahkemeye verdiler. Oysa ben kundaklanmış olduğumu biliyordum. Benim şahitim Pireka isminde Rum-İtalyan karışımı bir elektrikçi vardı. Pirika, “Tesisatta bir şey yoktu, dükkânı yaktılar” deyince, mahkemede kiler af edersiniz ho ho ho diye güldüler; dalga geçtiler. Mahkemeye beni çağırmadılar. Fakat dükkân yandığında ben emniyeti, itfaiyeyi, hem de elektrikçiyi çağırmıştım. Onlar, “Dükkânı yakmışlar, kundaklamışlar. Ancak bir tespit ve belge vermeden çıktılar ve gittiler.” Anılan proje kapsamında görüşülen bir diğer Rodos'lu Türk de, adalardaki Türklere karşı asıl kırımın, Türkiye'nin 1974'de Kıbrıs'a yaptığı Barış Hareketi ile başladığını dile getiriyor ve “Çıkartma olduğu gün bizi hemen askerlik şubesine çağırdılar. Kaydımızı yaptılar. Yunan komşu-lar bize bağırıyorlar, evimizi taşladılar. Şinasi öğretmenimizin casusluk yapıyor diye 23 ay içeri aldılar; dövdüler, dişlerini söktüler. Bundan Amerikan uyruklu bir Türk de nasibini aldı. Birçok kişi dayak yedi. Ben esnaf idim. Kestiğim faturaları adım Türk olarak geçtiği için maliye kabul etme-meye başladı. İşte o zaman ayrımcılığı hissettim. Artık buradan yiyecek başka ekmek yok dedik, göç ettik.” Bir diğeri de Türk Kıbrıs hareketinden sonra işinden olduğunu ve Amerikan yurttaşı bir Türkün bile işkenceden geçtiğini anlatıyor; “1974 senesinde Kıbrıs meselesinden dolayı işime son verildi. Tabi çok tatsızlık oldu, bir çok soydaşımız dayak yedi, hatta eşimin akrabası taksicilik yapıyordu, kendisi Amerikan yurttaşı idi, epeyce yıprandı, ayaklarından asmışlar onu. Olay şöyle olmuş: Taksiye binen müşteriler nedensiz şikayette bulunmuşlar. Polisler, arabasını kaza süsü vermiş gibi bir yol kenarına koymuşlar, ayaklarından asmışlar ve dövmüşler; gece onikide kapının önüne bırakmışlar. Gördüğümüzde yüzü gözü morarmıştı. 1974'den sonra Türklerin bir kısmı artık adada kalmak istemedi. Aslında göç 1972 Türk okulunun kapatılmasıyla başlamıştı. Türkiye'de akrabası olanlar ve okuma çağında çocuğu olan aileler Türkiye'ye göç ettiler. 1974 senesinde de daha yoğun göç oldu. Uzgur köyü yüzde yüz Türk nüfusundan oluşuyordu, hemen hemen yarısından fazlası göç etti, Kızıltepe yüzde yüzü Türk'tü oradan da göçtüler. Gani Ahmet'ten, Kandilli'den göç edenler oldu. Bütün bu saydığım yerler o tarihlere kadar yüzde yüz Türklerden oluşuyordu.”

Tarih boyunca sosyal, siyasî, kültürel, dinî ve ekonomik açıdan Türk-Yunan ilişkileri yoğun olduğundan, bunun edebiyata yansımaları da kaçınılmazdır.

Edebiyatımızda Yunan-Rumlardan eski destan ve hikâyelerimizde de bahsedilmektedir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan önce Anadolu ve Rumeli'yi fethettikleri sırada meydana gelen edebiyat ürünlerinde de Rum imgesi yer alır. (Enginün, 2011: 275).

Fransız ihtilalinin dünyaya yaydığı milliyetçilik fikri ve Batılı Devletlerin kışkırtmaları neticesinde, Osmanlı tabası altında olan azınlıkları harekete geçirir. Bunların ilk tezahürlerine Avrupa'daki topraklarımızda yaşayan azınlıkların isyanları olarak rastlanır. Nitekim 1896 yılında Girit Adası'nda Rum komitacıların başlattığı ihtilal ve soykırım hareketleri ile hemen ardından 1897'de gerçekleşen Tesalya (Türk-Yunan) Savaşı'ndan sonra şair-yazarlarımızın Rumlara, Osmanlı Devleti'nin bir parçası olarak görmesine imkân tanımaz.³

1912-1913 Balkan Savaşları'nda da Yunanlıların yaptığı zulümler hep akıllardadır. Türk edebiyatının usta kalemlerinden Ömer Seyfettin bizzat bulunduğu Balkan Savaşları'nda gördüklerini, yaşadıklarını öyküleri ile bize aktarmıştır.⁴

İstanköylü bir Türk ise; “Kıbrıs hadisesinden sonra bize ayrımcılık yapmaya başladılar. Ticari ilişkiler devam etti, ama komşuluk ilişkilerini zedeledi. Ben o sıralarda köyde çalışıyordum, şehirde toplanan Yunanlar bize bağıryorlardı. Çocuklara evin kapısını kapatmayın dedim. Çünkü kapıyı kapatsan, gelecekler kapıyı kıracaklar. Onlara korkumuzu göstermedik. Kapıya oturdum. Çünkü korku gösterirsen dalacaklar evlere. Sonra kurtardık yakayı” diyor.

Kıbrıs olayları ile Rodos ve İstanköy Türklerine karşı ortaya çıkan nefret ve baskı, bir yandan Yunan algısındaki olumsuz Türk imgesini yansıtırken, bir yandan da Türkiye'ye göçü hızlandırmış bulunmaktadır. Bu konu hakkında bak: (Mustafa Kaymakçı, *Rodos ve İstanköy Türklüğü Ansiklopedisi*, Rodos, İstanköy ve Onikiada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, Karşıyaka-İzmir 2017, s.282-284.)

³ 1897 Türk-Yunan Savaşı sırasında Ahmet Midhat Efendi *Gönüllü* adlı bir roman kaleme alır. Romanda kilisenin rolü ve Türk düşmanlığı anlatılmaktadır. Girit'te yapılan ihtilal ve soykırım hareketleri pek çok eski yazı kitapta da yerini bulur. *Girit Mazisi Hali İstikbali* (1897) ve *Girit Müslümanlarının Numune-i Felaketi* (1897) adlı eski yazı kitaplarda kolu, kulağı kesilen, boynu kırılan Türk çocuklarını görmek mümkündür.

⁴ Ömer Seyfettin Balkan Savaşları'ndan önce 1911 yılında *Genç Kalemler Dergisi*'nde kaleme aldığı “Yeni Lisan” adlı yazısında Slavların Türk düşmanlığından söz eder: “Unutmayınız ki etrafımızdaki Bulgar, Sırp, Karadağ, Yunan hükümetleri ihtizar dakikalarımızı beklediklerini saklamıyorlar. Rumlara, Bulgarların, Sırpların Osmanlı

Başta Ömer Seyfettin olmak üzere Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edib Adıvar, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul gibi Türk edebiyatının önde gelen yazarları savaşı bizzat yaşamış ve yazdıkları eserlerde olayları tüm gerçekliği ile anlatmışlardır.

Türk kültür ve edebiyatının duayenlerinden Prof. Dr. İnci Enginün'ün;

“Coğrafi durum bizi başka ortak düşmanlara karşı beraber hareket etmek durumunda bıraktığı hâlde, Yunanistan dünya barışını korumak hususunda hiçbir zaman Türklerin gösterdiği sorumluluğu duymamış ve daima kendi çıkarlarını düşünerek, Türk dostluğunu asla içinde yaşatmamıştır. Bundan dolayı savaşlarda genellikle bir canavar hüviyetine bürünen ve entrikacı bir dış siyaset ile yenilgilerini zafer hâline getiren Yunanlıların savaş boyu hiç değişmeyen çehrelerini, savaşlara bizzat şahit olmuş yazarlarımızın tespitlerinden tanımak ve hiç unutmamak gerektiğine inanıyorum.” (Enginün, 2011: 276)

sözleri bizce çok yerindedir. Yunan-Rum ikilisi günümüzde halen entrikacı siyaset anlayışlarını sürdürmektedirler. Okullarda verdikleri eğitimlerde ve ders kitaplarındaki müfredatlarında dahi genç kuşaklarına Türk düşmanlığını aşılamaktadırlar. Bu da bize Yunan faşizminin ve kilise anlayışının, ENOSİS hayallerinin hâlen devam ettiğini göstermektedir.⁵

1- İki Farklı Din ve İki Farklı Tavır

Kıbrıs Adası, asırlardır uluslar ve dinler arasında büyük mücadelelere şahitlik etmiştir. Kıbrıs'ta Katolik ve Ortodoks mezheplerin karşı karşıya gelmesi, Katolik Venedik'in Ortodoks kilisesine yaptığı dinî baskılardan ve Ortodokslara ibadet özgürlüğü tanınamamasından kaynaklanır. Osmanlıların Ada'yı 1571'de fethetmesiyle İslâmiyet Kıbrıs'a ayak basmış ve Katolik yönetimi sona ermiştir. Osmanlı-İslâm ilke ve adaletine göre Ortodokslar

vatanındaki mektepleri meydanda. Oralarda şiddetli bir Türk düşmanlığı talim olunuyor ve bunu bütün dünya biliyor, gazeteler yazıyor.” (Enginün, 1984).

⁵ Bu konu hakkında yapılmış bazı çalışmalar için bak: Mustafa Kıran, *Yunan Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Türk ve Türkiye İmajı*, LAP LAMBERT Academic Publishing, Berlin 2016; Nuri Köstüklü, “Kıbrıs Rum Kesimi Tarih Ders Kitaplarında “Türk” Ve “Türkiye” İmajı”, *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl 104, S. 330, Şubat 2015; Ahmet Şimşek, *Dünyada Türk İmajı Tarih Ders Kitaplarındaki Durum*, Pegem Akademi, Ankara 2018; Damla Demirözlü, “Yunan İlkokul Edebiyat Kitaplarında Türk İmajı”, *Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Volume 27, S.2, 2017, s.65-89.

da dinî özgürlüğüne kavuşmuşlardır. Kıbrıs, Ortodoks Rumlar tarafından kutsal ada olarak sayılır. Kıbrıs Rumları için Afrodite Tapınağı, St. Barnabas Manastırı, Ayios Neophytos Manastırı, Apostolos Andreas Manastırı, Agios Georgios Kilisesi vb. yerler kutsaldır.

Tarih boyunca Rum din adamlarının Kıbrıs adasında etkin bir rol oynadıklarını da söylemek mümkündür. Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama, Müslüman Türkleri Hristiyanlaştırma ve kanlı faaliyetlerde bulundukları batılı kaynaklarda da yer alan konulardır. Müslüman Türkleri Hristiyanlaştırma çalışmalarını yürüten ve tehlikeli bir Türk düşmanı olan Papaz Haralambos Mihailidi ilk akla gelen isimlerdendir. Kıbrıs Başbiskoposu Kipriyanu ve Hrisantos, Kitium, Meletios ve Lâvrendios adlı Başrahipler Kıbrıs'ta Osmanlı Dönemi'nde isyan çıkaran ve idam edilen din adamları arasındadır.⁶ (İslâmoğlu ve Öznur, 2012: 110, 150).

Yunan Devleti 27 Şubat 1947'de Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için bir karar alır ve bunu tüm dünyaya ilân eder. Clement Dodd, *Storm Clouds Over Cyprus* (2002) adlı eserinde 1948 yılında Michael Mouskos'un Kition Piskoposu olarak adaya geldiğini ve ENOSİS faaliyetleriyle dolu yeni bir dönem başladığını belirtir (Dodd, 2002: 9).

Hülasa Kıbrıs Rum şair-yazarlarında dinî motifin önemli bir yer aldığını görmekteyiz. Rum şair-yazarların eserlerinde Tanrı, Hristiyanların peygamberi Hz. İsa ve annesi Meryem Ana önemli bir tem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rum halk ozanı Andreas Mappuras 1963 olaylarını anlattığı şiirinde EOKA'nın banyo küvetinde öldürülen anne ve çocuklarını, katliam çukurlarını unutmuş gibidir. Tanrıya, Hz. İsa'ya ve Meryem Ana'ya Türk zulmünden kurtulmak adına yalvararak yardım ister. Şair Rumluğun Tanrı katında yüce olduğunu ifade eder. Onu yok etmeye hiçbir güç yetmez:

⁶ Rum Ortodoks Papaz ve piskoposlarının Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak konusundaki gayretlerine dair edebiyatımızda motifler mevcuttur. Bu bağlamda akla gelen ilk çarpıcı örnek Türk öykücülüğünün babası Ömer Seyfettin'in "Bir Çocuk Aleko" adlı öyküsüdür. Eserde 1915 Çanakkale çarpışmaları sırasında Rum çocuğu gibi davranan ve Türk ordusu için bilgi toplayan Ali namı diğer Aleko düşman mevzilerine geldiğinde karşılaştığı Rum papazlar ona parolayı sorunca o da daha önceden duyduğu bu parolayı söyler. Papazların beklediği cevap, parola "Kıbrıs" tır. Bak: Hülya Argunşah, Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1, Dergâh Yayınları, İstanbul 2012.

*“Tanrım! kutsal elini uzat ve dünyayı savaş ateşinden kurtar.
Yoksa eski kehanetler gerçekleşecek ve
Dünyanın dörtte üçü kayıp mı olacak.
Ey İsa’nın anası panayiya Thesbina,
Yardım et de özgürce nefes alalım.
Yer yüzünde barış ebediyen hüküm sürsün,
Tüm Hristiyanlık senin önünde diz çöker. (...)*

*Kıbrıs’ı ikiye bölmek istiyorlardı.
Ve Hristiyanlarla birlikte yaşayamayacaklarını söylüyorlardı.
Ve basına da Kıbrıs’ın viran olacağından,
Kabirlerle dolacağından söz ediyordu.
Çok geçmeden kan dökme olayları başladı,
Halk güçlüklerle karşılaştı, felâketlere uğradı.
Yığabildikleri kadar silâh yığdılar ve
Saldırıya geçmek için gün, saat bekliyorlardı.
Planları Aralığın yirmi beşinde sabahleyin
Saldırmak ve paskayı bizlere zehir etmekte.
(Hepimizin kiliselerde bulunacağımız zamanda)
Hz. İsa’nın doğumu nedeniyle, her köyde ve her kentde,
Hepimizin kiliselerde olacağımız bir zamanda
Hemen saldırarak, ellerinden geldiğince,
Bizleri Dünya yüzünden tamamen silmek için planlar yaptılar
Hatta bu arada Türkiye’nin de müdahalesini istiyorlardı.*

*Ki kulaklarımıza kadar kessinler, bizleri Tamamen yok etsinler.
Şimdi ben de kendi adıma bir şeyler söyleyeceğim,
Eski ozanlardan birkaç dize örnek vereceğim
Rumluk dünyanın tümünün ortak olduğu bir ırktır
Ve yüce Tanrım onu koruyup kollamaktadır.
Onu yok etmeye kimsenin gücü yetmedi,
Yeryüzü varoldukça Rumluk da yaşayacaktır.
Yüce Tanrım elini uzatarak korkunç
Katliamlardan dünyayı kurtarmak istedi.
Bu açıkça belli olmuştur ki Rumun
Kanını akıtmaya adeta bahane aramaktadırlar.” (İslâmoğlu ve Öznur,*

Kıbrıs Adası Müslüman Türkler için de dinî bir anlam ihtiva eder. Hala Sultan Tekkesi, Hz. Ömer Türbesi, Kutup Osman Tekke ve Türbesi, Canbolat Bey'in Türbesi, Yirmi Sekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin mezarı, Arap Ahmet Paşa Camii, Lala Mustafa Paşa Camii, Selimiye Camii, Mevlevihâne ve diğer dinî-manevî yapılar da bu manada ilk akla gelenlerdir.⁷

İslâm eserlerinin çok sayıda olmasına rağmen Kıbrıs Türk-şair yazarlarının kaleme aldıkları eserlerde dinî temlerin arka plânda kaldığını söyleyebiliriz. Kıbrıs Rum şair-yazarlarının sıkça ele aldığı Tanrı, İsa, Meryem Ana, Başpiskopos, papaz ve rahiplerinin aksine Kıbrıs Türk şair-yazarların eserlerinde ön plâna çıkan tek bir İmam veya din adamına rastlanmaz.

Türk kültüründe eski savaşlar din uğruna yapılırken son dönemlerde yapılan savaşlar vatani koruma, millî mücadele, var olma savaşı şeklinde gelişmiştir. İşte Kıbrıs Türkleri de I. Dünya savaşında adanın İngilizler tarafından ilhak edilmesi ve 1950'lerde başlayan Rum-İngiliz tedirginliklerine karşı 1974'e kadar gelişen süreçte dinî-İslâmî kimliğinden çok anavatan ve bayrak özlemiyle, vatan-millet uğruna haklarını savunmuş, Türkçü-milliyetçi bir tutum içinde varoluş mücadelesi vermiştir.⁸

⁷ Bu konu hakkında yapılmış önemli bir çalışma için bak: Emin Onuş, "Kültür ve Edebiyat Zemininde Kıbrıs'a İslâmî Bir Bakış", *Turkish Studies*, Volume 9/6 Spring, s.807-826.

⁸ Kıbrıs'ın 1878'de İngiltere'ye kiralanişının ardından Kıbrıs'ta ENOSİS kampanyaları hız kazanmıştır. Kıbrıs'ta basın kültürünün oluşmasının en önemli etkenlerinden biri de hiç şüphesiz budur. Kıbrıs'ta Rumlar Enosis amaçlarını gerçekleştirmek adına çeşitli gazeteler çıkarırken, Kıbrıs Türkleri de adadaki Türk kimliğini korumak, millî varlığını yaşatmak için onlara karşı mücadele verir ve gazeteciliğe adım atarlar. Bu bağlamda diyebiliriz ki Kıbrıs Türkleri, İngiliz idaresi altına girdiğinden itibaren bir yandan Rum basınına, Enosis isteklerine karşı durmuş, bir yandan da İngiltere sömürgeciliğine, baskısına, ayrımcılığına ve İslâmlaştırma politikalarına karşı durmak zorunda kalmıştır. Kıbrıs'ta 1890'lardan itibaren başlayan gazetecilikle birlikte özellikle Jöntürk yanlısı birçok aydının, adada uyandırdığı "hürriyet fikri, direnme ve Türklük" duygularının önemli bir yeri olduğunu söylemek de yanlış olmaz. Onların yaktığı bu ateşle Kıbrıs Türkleri sonraları, Kurtuluş Savaşı'nı maddî ve manevî desteklemiş, Atatürk'ün devrimlerini kabullenmiş, 1955'lerde başlayan EOKA saldırılarından, 1974 Barış Harekâtına kadar yaklaşık yirmi yıl adada varlığını korumak, Türklüğü yaşatmak için direnmiştir. Hülâsa Kıbrıs Türk Basını bir mücadele basını olarak doğar ve öyle gelişir. Hatta pek çok gazetenin başlık, logo, reklam ve resimlerinde ulusal Türk kimliğinin yansımaları görmektediriz. İngiliz-Rum kısıpı altında kalan Kıbrıs Türkleri din motifinden çok Türkçü ve milliyetçi bakımdan daha ağır basar. Bu konu hakkında

Kemal Bülbül Kavaklıoğlu'nun 1958 tarihli destan broşüründe Allah'a hitap edilirken bile Mehmetçiğin kahramanlığı ön plândadır. Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi veya 1974 Barış Harekâtı konulu eserlerde Allah, İslâm peygamberi veya herhangi bir din adamı yüceltilmez. Sadece uğranılan zulüm karşısında Allah'tan yardım istenmektedir:

*“İlk hedefin Kıbrıs ünlü Mehmetcik
ALLAH nidasıyla çınlasın Ada
Elinde oldukça süngülü dipçik
Yürek kalır mı hiç palikaryada.”* (Kavaklıoğlu, 1958: 1).

2- Gerilla- Mehmetçik/Mücahit

Türk yazarları EOKA Tedhiş Örgütünün adamlarını doğal olarak gerilla diye betimlerken Rumlar için onlar kahramandır. Savunma pozisyonunda bulunan Türkler için Mehmetçik ve Mücahit esas kahramandır.

Rum halk ozanlarından Aristotelus Nikolâu 1958 yılında kaleme aldığı bir ağıtta EOKA Tedhiş Örgütünün kurucusu ve lideri Grivas'ı (Diyenis) kurtarıcı bir kahraman olarak görür. Ondan yardım beklemektedir:

*“Tabutlar çiçeklerle süslenmiş durumdaydı,
Ve altında da mavi-beyaz bayraklar vardı.
Defne yapraklarından oluşan Diyenis'in çelengi
Ve çelengin üzerinde de EOKA ve Diyenis yazıları vardı.”* (İslâmoğlu ve Öznur, 2012: 265).

Makarios, Gregoris Pieris Afxentiou gibi Rum din ve terör örgütü liderleri Kıbrıs Rum şairlerinin yücelttiği değerler olarak karşımıza çıkar.

Zidros (Ζήδρος) takma adını kullanan Gregoris Pieris Afxentiou Kıbrıs Rumları tarafından ulusal kahraman olarak görülmektedir. Kıbrıs'ta İngiliz egemenliğine karşı duran gerilla savaşçısıdır. EOKA hiyerarşisinde Yeoryos Grivas'tan sonra ikinci sırayı alır. N. Orphanides 1979 yılında yayınladığı şiir kitabında “To Gregoris Afxentiou” adlı şiirini başlığından da anlaşılacağı gibi kendisine ithaf etmektedir:

önemli bir çalışma için bak: Emin Onuş, “Kıbrıs Türk Basınında Ulusal (Türk) Kimliğinin Gazete Logo ve Resimlerine Yansıması”, *Tarihte Kıbrıs*, D9KUZ10BE5 Reklam Organizasyon Matbaacılık, C.II, (Editör: Osman Köse), İstanbul 2017, s.1027-1033.

*“Gregoris Afxentiou
descends among the flames
the naked city enfolds his body
how shall we find him
in the deserted squares
and in the electric light bulbs
that put us in the dark.
He turns and sits
on the slaughtered moon
that sets itself on fire”*

*“Gregoris Afxentiou
alevlerin arasına alçalır
Çıplak şehir vücudunu sarar
onu nasıl bulacağız
ıssız meydanlarda
ve elektrik ampullerinde
bu bizi karanlığa koydu.
Dönüyor ve oturuyor
katledilen ayda
kendini ateşe veren” (Ioannou, 1993: 344).*

3- Anavatanlar: Türkiye ve Yunanistan

Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs Adasını 1878’de İngiltere’ye kiralamak zorunda kalmasının ardından Rumlar Enosis taleplerini başlatır. Rumlar Kıbrıs’ı kendi anavatanı Yunanistan’a bağlamak niyetindedirler. Özellikle Yunan okullarında anavatan “Yunanistan hayranlığı” ve “Enosis ülküsü” temel olarak konu edilmekteydi. Kıbrıs’ın Yunan olduğu ve bir gün “anası Yunanistan’ın kollarına geri döneceği” Yunanistan’dan gelen öğretmenlerin ve eğitim sisteminin öne çıkardığı konuların başında geliyordu. Eski Yunan uygarlığı ve Bizans’ın görkemiyle Ortodoksluk, Kıbrıs Rum eğitim sistemin temelini oluşturuyordu.

Nitekim 1950’li yıllarda başlayan EOKA tedhiş hareketleri ile Kıbrıs adasında 1974 Barış Harekâtına kadar Kıbrıs Türklerine soykırım yapılır.

Rum araştırmacı yazar Yiannis E. Ioannou “The Poets of Dissent: The “1974 Generation” in Cyprus” adlı yazısında özellikle 1970-74 dönemine vurgu yapar.⁹ Adadaki ideolojik ve şiddetli siyasi çatışmaların ülkenin gideceği yönünde Rum şairlere etki ettiğini söyler. Bu da bize Türklerde olduğu gibi Rumların da Anavatanı Yunanistan’a çağrıda bulunduğunu göstermektedir:

*“The ensigns flutter upside down
Where is the fatherland?
Where are the heroes:
The ensigns became scarecrows
in the fields of the people
to frighten off liberty
Where is the fatherland?
Where are the heroes?
Devastation
The ensigns signal septicemia.”*

*“Teğmenler baş aşağı sallanıyor
Anavatan nerede?
Kahramanlar nerede:
Teğmenler korkuluk oldu
insanların alanlarında
özgürlüğü korkutmak
Anavatan nerede?
Kahramanlar nerede?
Yıkım*

Teğmenler septisemi sinyali veriyor.” (Doros Loizos, [Nicosia, 1980], p. 34; [M. Margaroni [trans.]])

Kıbrıs adasında sosyal-siyasî meselelerin yoğun oluşu, Kıbrıs Türk edebiyatını da milliyetçi bir çizgide şekillendirmiştir.¹⁰ 1878’de

⁹ Bu konu hakkında geniş bir bilgi için bak: Yiannis E. Ioannou “The Poets of Dissent: The “1974 Generation” in Cyprus”, *Modern Greek Studies Yearbook*, 1993, s.335.

¹⁰ Kıbrıs Türk kültür ve edebiyat araştırmacısı Ali Nesim, Kıbrıs Türk edebiyatının milliyetçi bir çizgide doğduğunu ifade eder. Milliyetçilikte Duygu ve Tarih Dönemi, Anavatana Özlem Dönemi, Direniş ve İlk Şehitler ile Bilinçli Milliyetçilik ve Kanlı Noel Dönemi olmak üzere millî edebiyatı dört döneme ayırır. Bkz: (Nesim, 1986: 62-102).

Ada'nın İngiltere'ye kiralanması, 1914'te İngiltere'nin Ada'yı tek taraflı ilhak etmesi ve 1923'te Lozan Antlaşması sonucu, Ada'nın İngiltere'de kalmasının kabulü ardından 1925, Kıbrıs Türkü'nün belli-başlı dönüm tarihlerini ihtiva eder. Daha sonra ise 1931 isyanının getirdiği sıkı İngiliz yönetimi, 1955'lerde başlayan EOKA tedhiş hareketleri, 1963 ve 1967 EOKA saldırıları ve 1974 Mutlu Barış Harekâtı Kıbrıs Türklerini adadan koparmaya yetmemiş, onlar her dönemde anavatana daha sıkı bağlanmış ve bağlarını koparmamıştır. Modern Türk edebiyatı nasıl bir buhran edebiyatı ise Kıbrıs Türk Edebiyatı da bir buhran edebiyatı, başka bir deyişle buhranları anlatan bir edebiyattır. Sosyal- siyasî, tarihi, ekonomik buhranların olduğu ülkelerde ferdî edebiyat değil, sosyal edebiyat gelişir. Tüm bu sebeplerden dolayı Kıbrıs Türk Edebiyat'ında konusunu tarihten alan popüler, millî-hamâsî-propaganda türünde eserlerin daha yaygın işlendiğini görmekteyiz.

Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi ve 1974 Barış Harekâtı konulu eserlerde Türkiye-Kıbrıs yakınlığı en önemli temalardandır.¹¹

Özker Yaşın *Kıbrıs Mektubu*'nda Beşparmak dağlarından Torosların görüldüğünü bir özlemle ifade eder. Bu özlem anasından ayrı kalan bir yavrunun ona bağlılığıdır:

*“Beşparmak dağları üstünden
Görüldü mü pırıl pırıl Akdeniz
Sevinçle parlar gözleriniz
Karşıda tâ karşıda Toroslar
Gaziler, şehitler yurdu:
Büyük Anavatanımız, sevgili Anadolu...”* (Yaşın, 1958: 18).

4- Kin-Barış

Millî Mücadele yıllarında pek çok yazıda Yunan zulümlerinin dile getirildiğini, Yunanlılardan haydut diye bahsedildiğini ve onlara karşı nefret duyduklarını söyleyebiliriz. Türk Kurtuluş Savaşı'nı bizzat yaşayan

¹¹ Arif Nihat Asya'nın öğrencilerinden Süleyman Uluçamgil, Kıbrıs ayağında bu yakınlığa şiirlerinde dikkat çekmiştir. Hatta onun: İnaniyorum bir tek vatana / Yüreklere değgin dibelikten / Ne çıkar aramızda Akdeniz varsa / Ne fark var aramızda / Hep aynı sınırlarda savaşmışız / Kimimiz “ölürken” diyoruz / Kimimiz “ölürkane” şiirinde bu yakınlığa pek güzel temas ettiğini görmekteyiz. (Deliceirmek, 1989, s.17-18).

ve gözlemleyen Halide Edip, Yakup Kadri gibi yazarlarımız da Yunan zulümlerine şahit olmuş ve eserlerinde bu dehşet verici zulümlerden bahsetmişlerdir. Ancak bu yazarlar savaş bittikten sonra kalemelerini dünya sulhu için Türk-Yunan dostluğu kurulması adına kullanmaları gerektiğine inanmışlardır. Savaştan sonra hiçbir yazarımız kaleme aldıkları eserlerde Yunan zulümlerinden, gerçeklerden bahsetse de Yunan düşmanlığını, nefret duygusunu devam ettiren yazılara rastlanmaz.¹² Tıpkı Türk Kurtuluş Savaşı örneğinde olduğu gibi Kıbrıs Türk şair-yazarları da Kıbrıs Türk Varoluş Mücadelesi yıllarında faşist-milliyetçi olan Rum-Yunan ikilisini Türkleri öldürmesi gerekçesiyle haydut, vahşi, düşman olarak görürler. 1974 Barış Harekâtından sonra da gerek Kıbrıs'ta gerekse Türkiye'de hiçbir şair-yazarımızda Yunan-Rum düşmanlığı devam etmez, kin ve intikam duygusuna rastlanmaz.

Halbuki Rum-Yunan ikilisinde durum aynı değildir. Anthos Lykavgis savaştan sonra baba- oğul arasında bir diyalog şeklinde geçen şiirinde baba, savaşı kaybetmenin travmasını oğluna anlatmaktadır. Baba kendisini ve ırkını savaşı kaybetmesinden dolayı lanetlemektedir. Bu da bize babanın çocuğa kin aşıladığını açık bir şekilde gösterir:

*“Father, who won?
The Greeks?”
“Son, Damn me
Damn my generation
What can I say?
What can I tell your generation?
Spit on me
Spit on us.”*

*“Baba, kim kazandı?
Yunanlılar mı? “
“Oğul, Lanet olsun bana
Lanet olsun benim neslim
Ne söyleyebilirim?
Sizin neslinize ne söyleyebilirim?*

¹² Bu konu hakkında bak: İnci Enginün, *Mukayeseli Edebiyat*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2011, s.284-285.

Bana tükür

Bize tükür.” (Ioannou, 1993: 334).

Kıbrıs Türk şair-yazarı Özker Yaşın savaşı bizzat yaşamış, Yunan zulümlerine bizzat kendisi de maruz kalmıştır. O kaleme aldığı eserlerde her ne kadar Yunan zulümlerinden bahsetse de Yunan düşmanlığına veya kin-nefret duygusuna yer vermez.

Özker Yaşın “Kandillerini Yakmıyan Minare” başlıklı şiirinde oğluna seslenir. Ancak onun Rum babadan bir farkı vardır. 1963 yılında Türklerin zulme uğramasına, köylerini ve evlerini bırakıp göç etmelerine rağmen lanet okumaz:

“Oğlum Savaş,

İki hafta önce Televizyonda

“Peristerona” ile ilgili bir röportaj vardı.

Konuştı köy papazı:

Türkler ayrıldığı için köyden

Pek üzgünmüş,

Söyledikleri kulağımda hâlâ.

Kendini bildi bileli

Papaz efendi

İlk defa görüyormuş Ramazan ayında,

Minarede,

Kandilleri sönük.

Ve papaz Andrea’nın Kulakları arıyormuş hep

Müezzinin sesini.” (Yaşın, 1965: 148).

5- Barbarlık

1963 yılında EOKA Tedhiş Örgütünün Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlama emelleri ile Türk-Rum ortaklığında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti (1960) üç yıllık kısa bir sürede son bulur. EOKA Tedhiş Örgütünün Kıbrıs Türklerini 24 saat içinde yok etme plânı çerçevesinde başlattığı soykırım hareketleri sadece Türklerin tarih kitaplarında değil batılı kaynaklarca da yerini alır.

Harry Scott Gibbons’a göre; 1974 Barış Harekatı’nda Rum Milli Muhafız Ordusunun ele geçirilen belgelerinde Ada’nın Türk nüfusunu bütünüyle yok etmek amaçlanmıştır. Bu belgeler Türk bölge ve köylerinin

“yok edilmesi” gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir. Yok edilecek köyler, özel bölgelere gönderilen birlikler, Türk cesetlerinin nereye gömüleceğine dair tüm detaylar bu belgelerde mevcuttur. Hatta Kıbrıs Rum sivillerinin katliamlara katılmaları dahi organize edilmiştir. Tüm bu hareketler büyük bir soykırım hazırlığının göstergesidir.¹³

Kıbrıs Rum şairlerinin kaleme aldıkları pek çok şiirde Türklerin sözde “**vahşi**”, “**barbar**”, “**katil**”, “**canavar**”, “**deccal**” olduğuna dair gerçek olmayan, soyut vurgular yaparlar.

Rum halk ozanlarından Andreas Mappuras 1964 yılında “Kıbrıs’ta Kanlı Olaylar (1963)” adlı bir şiir kaleme alır. Ağıt şeklinde kaleme alınan bu şiirde şairin kendi toplumunun tarafını tuttuğunu ve tarihî hadiseleri gerçekçi bir şekilde yansıtmadığını gözlemlemekteyiz. Onun gözünde Türkler “vahşi” bir ırktır:

*“Bin dokuz yüz altmış üç yılında
Kıbrıs’ımızı büyük bir felâket sardı.
Öyle anlaşılıyor ki bu ada var olduğu
Zamandan beri cezalandırılmaya mahkûmdur.
Mutlu bir yaşam sürmesine müsaade etmezler,
Ne baş kaldırmasına ne de yükselmesine izin vermezler.
Kıbrıs’ın geçirdiği tüm dönemleri okudum,
Her zaman eziyet ve kederle yoğruludur.
Kıbrıs, onurlu ada, yeşillere bürünmüş ülke,
Toprağın bugüne değin kanla boyanmıştır.
Finikelilerin zamanından Asurlara kadar,
Frenkler, Venedikliler ve vahşi Türklere...”* (İslâmoğlu ve Öznur: 286).

Pantelis Michanicos, 1975’te yayınlanan *Κατάθεση (Biriktirme)* adlı kitabında 1974 Barış Harekâtı’nın kaybettikleri için hayal kırıklığı içerisinde. Türklerin barbarlıklarına vurgu yapan Michanicos, yurttaşlarını pasiflikleri ve eylemsizlikleri nedeniyle eleştirir. Tarihi Onesillos figürüne atıfta bulunur:

¹³ Bu konu hakkında önemli bir çalışma için bak: Harry Scott Gibbons, *Kıbrıs’ta Soykırım*, Near East Publishing, Çev. Alparslan Yılmaz, Ankara 2003, s. 314-315.

*“Ten years Onesillos has been sending his bees to us,
to sting us
to wake us up
to bring us a message.
Ten thousand bees Onesillos has sent
and all of them died on our thick skin
without giving us any feeling.
And when the marching of the barbarians
was heard in Salamis
Onesillos shuddered.”*

*“Onesillo on yıldır arılarını bize gönderiyor:
bizi sokmak için
bizi uyandırmak için
bize bir mesaj getirmek için.
On bin arı Onesillo gönderdi
ve hepsi kalın derimizde öldü
bize hiçbir şey hissettirmeden.
Ve barbarların yürüyüşü Salamis’te duyuldu
Onesillos titredi.” (Moleskis, 2013).*

Iakovos Menelaou ve Athina Tempriou “The Cyprus Tragedy and the Greek Resurrection: When Poetry Speaks Politics & History” adlı yazılarında Ritsos’un “μνος και Θρήνος για την Κύπρο?” “Kıbrıs İçin İlahi ve Yas” içeren sözler söylediğini ifade ederler. Adanın Ortodoks karakterini de vurgulayan şair Ritsos, Makarios’u Kıbrıs Rumlarının benimsediğini ve halkın desteklediği Makarios’un darbeye indirildiğine de temas ederler.

Ritsos’un barışçıl bir şair olduğunu da ifade ederlerken onun Türkler için kullandığı “deccal”, “barbar”, “katil”, “canavar” sözlerini ve gerçekte EOKA’nın Türklere uyguladıkları soykırım hareketlerini unutmuş gibidirler. Iakovos Menelaou ve Athina Tempriou makalelerinin sonunda Ritsos’un şu şiirine yer vermektedir:

“Νησί πικρό, νησί γλυκό, νησί τυραγνισμένο,
κάνω τον πόνο σου να πω και προσκυνώ και μένω.

Εσύ της θάλασσας ρυθμός, ολάνθιστο κλωνάρι,
πως σου μαδήσαν τ' άνθια σου διπλοί, τριπλοί βαρβάροι.

Τι θλιβερά που σεργιανάν τριγύρω σου τα ψάρια, -
κι αντίχριστοι να παίζουνε την τύχη σου στα ζάρια

Κουράγιο, μικροκόρη μας, που μας εγίνεις μάνα,
ύμνος και θρήνος της ζωής κι ανάστασης καμπάνα.

Χρυσή, λιανότρεμη χορδή, στον αέρα τεντωμένη,
χαμόγελα κελάηδαγες μέσα στην οικουμένη.

Και τώρα πως σε τύλιζαν ματόβρεχτο κουβάρι –
η οργή μας μες στο δάκρυ μας μαχαίρι στο θηκάρι

Κι εκείνη η άωομη μορφή, που εψαλμωδούσε τ' άγια,
χιλιάδες βόλια δέχτηκεν αντίς δάφνες και βάγια.

Κι από μακριά το πατρικό, το μέγα χέρι υψώνει
και το κατάμαυρο ψωμί της προσφυγιάς σταυρώνει.

Το δάκρυ κράτησε το ορθό, κράτησε ορθό και το αίμα
μη σου θολώσει την καρδιά της αρνησιάς το ρέμα.

Τούτο το φως δεν κρύβεται, φεγγοβολάει και δείχνει
μέσα στην πιο βαθιά νυχτιά των δολοφόνων τα ίχνη.

Τούτο το φως δεν σώνεται, σπαθί δεν το θερίζει·
ραντίστε τους ωραίους νεκρούς με ανθόφυλλα και ρύζι.

Κι απέ στεριώστε τη γροθιά στου κόσμου το τραπέζι·
δω πέρα ο δίκαιος θα κριθεί κι αυτός που κρυφοπαίζει.

Πόσοι νεκροί, πόσοι γυμνοί, θλιμμένοι, αποδιωγμένοι,
αντάμα αντάμα πορπατάν τις νύχτες αγριεμένοι.

Αχ, οι νεκροί μας δε χωράν στο χώμα και στο κλάμα·
ψυχή και σώμα βάλανε στον άγιο αγώνα τάμα.

Και κοντοστέκουν μια στιγμή, κι έτσι σκυμμένοι - δες τους –
βγάζουν με τα δαχτύλια τους τα βόλια απ' τις πληγές τους,

*Κι ορθοί ξανά και δυνατοί πατάν το θάνατό τους
και στον αγώνα ρίχνονται πιο πρώτοι κι απ' τους πρώτους*

*Αρχαίο νησί και νέο νησί, νησί των μαρτυρίων,
το αιώνιο φως σου μάτωσε στα δόντια των θηρίων.*

*Δώστε τον όρκο, αδέρφια μου, καταμεσής στην πλάση
τ' άδικο πια να δικαστεί, το δίκιο να γιορτάσει.*

*Κι η Δόξα, στην ολόμαυρη που περπατούσε ράχη,
τη Λευτεριά και τη Χαρά για συντροφιά της νά 'χει.*

*Κουράγιο, μικροκόρη μας, που μας εγίνεις μάνα,
ύμνος και θρήνος της ζωής κι ανάστασης καμπάνα.”*

*“Acı ada tatlı ada ezilmiş ada
Söylemek için acı çekiyorum ve ibadet ediyorum ve yaşıyorum.*

*Sen denizin ritmisin, çiçekli dal
İkili, üçlü barbarların çiçeklerini nasıl yolladı*

*Balıkların senin etrafında dolaşması ne kadar üzücü,
ve deccaller şansınızı zarlara atsinlar*

*Cesaret, küçük kızımız, annemiz olman,
ilahi ve yaşamın ağıt ve diriliş çanı.*

*Altın, küçük ipler havada gerilmiş,
Evrende ilahiler söyleyen gülümsüyor.*

*Ve şimdi seni ıslak bir karmaşaya sardılar
kınındaki gözyaşı bıçağımızdaki öfkemiz*

*Ve azizi söyleyen o masum figür,
defne ve defne yaprağı yerine binlerce mermi alındı.*

*Ve uzaktan babadan, büyük el yükseliyor
ve sığınağın kara ekmeği haçlar.*

*Gözyaşı sağı tuttu, sağ kanı tuttu
Akışın inkar kalbinizi bulanıklaştırmasına izin vermeyin.*

*Bu ışık gizli değil, parlıyor ve gösteriyor
katillerin en derin gecelerinde izler.*

*Bu ışık kurtarılmadı, hiçbir kılıç onu biçemez;
güzel ölümlere çiçek yaprakları ve pirinç serpin.*

*Ve yumruğunu masaya koy;
burada doğrular yargılanacak ve gizlice oynayanlar.*

*Kaç ölü, kaç tane çıplak, hüznü, zulüm gören
adama adama porpatan geceleri şiddetle.*

*Ah, bizim ölümlerimiz toprağa ve ağlamaya sığmaz;
ruh ve beden kutsal mücadeleye bir lanet koydu.*

*Ve bir an durdular ve o yüzden eğildiler - onlara bak -
mermileri parmaklarıyla yaralarından çıkarırlar,*

*Ve yine dik ve güçlüler; ölümlerini bastırıyorlar
ve yarışta her şeyden önce atılırlar*

*Antik ada ve yeni ada, şehitlik adası,
ebedi ışık sizi canavarların dişlerinde öldürdü.*

*Yemin edin kardeşlerim, yaradılışın ortasında
haksız yargılanmak, kutlama hakkı.*

*Ve sırtında yürüyen tamamen siyahlı Doxa,
Onun arkadaşı olmak için Özgürlük ve Neşe.*

Cesaret, küçük kızımız, annemiz olman,

*İlâhî ve yaşamın ağıt ve diriliş çanı. (Menelaou ve Tempriou, 2019:
224-225).*

Türklerin sözde barbarlığına ait bir vesika kayıt yokken, onların Türklere karşı giriştiği soykırıma dair pek çok somut belge ve olay vardır. Bundan dolayı da Türk şairlerinin onları barbar sıfatı ile göstermesi gerçeğe daha uygundur. EOKA Tedhiş Hareketinin 1963'te başlattığı soykırım hareketleri tarihte Kanlı Noel olarak yerini alır. Binbaşı Nihat İlhan'ın banyoda öldürülen üç çocuğu ve eşi, Şehit Pilot Yüzbaşı Cengiz Topel'in hunharca katledilişi, Muratağa, Atlılar ve Sandallar köylerindeki toplu katliam çukurları, Kumsal'daki katliamlar vb. daha pek çok soykırım hadisesi hem yerli hem de batılı kaynaklarda resmî belgelerle yerini almıştır.

İbrahim Mutlu, “Katillere Lanet” başlıklı şiirinde Atlılar köyünde yapılan katliamlara değinir ve bunu yapanlara lânet eder, Türk şehitlerine de rahmet diler:

“Lanet

Yine lanet

Yine lanet

Katillere lanet

Rahmet

Yine rahmet

Yine rahmet

Masumlara rahmet

Ey Atlılar ’ın katili

Rum

Rum

Ve Yunanlı

Lanet sana lanet

Ey Atlılar ’ın masumu

Türk

Türk

Ve şehitler

Rahmet sana rahmet

Ey Rum

Ve de Yunanlı sadist

Cânî ve alçak

Nefret sana nefret

Masumlara rahmet

Masumlara rahmet

Katillere lanet

Katillere lanet!” (Mutlu, 1974: 11-12).

Mehmetçik Kıbrıs’ta adlı şiir kitabında da 1963’te yapılan katliamlardan bahsedilir. Bayraktar Camisinin Rumlar tarafından yıkıldığı, Camide namaz kılan Türklerin vurulduğu, yaşlıların, kadınların öldürüldüğü ve

Binbaşı Nihat İlhan'ın eşi ve çocuklarının banyo küvetinde katledildikleri resimlerle belgelenerek anlatılır:

*“Buldozerle çiğneyip üstünden yol geçirdi.
Cami “Tanrı Evidir,” nasıl tahrip edersin,
Sonra “Mahşer gününe” hangi yüzle gidersin?..*

*21 Aralıkta saldırıya geçtiler;
Bu günü “Büyük Savaş, Zafer Günü (!)” seçtiler.
Süngülediği Türkler yaşlılar, kadınlardı,
İçlerinde seksenlik ihtiyarlar da vardı.
Banyo küvetlerinde, Annesiyle birlikte
Boğazlandı yavrular!
Hasta olup yatakta ızdıraptan kıvranan,
Camide namaz kılan
Türkleri de vurdular.
Sendeki vicdan bu mu, sen nasıl bir insansın,
İşte bütün belgeler, dünya seni tanısin.” (Öğütveren, 1974: 29-30).*

SONUÇ

1919’da İzmir’e çıkan İngiliz ve Fransızların yardımıyla Batı Anadolu ve Doğu Trakya’yı işgal edip Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk ordusunun üç yıllık mücadelesi sonucunda Anadolu’dan çıkartılan Yunan işgal güçleri bu yenilgiyi, küçük Asya felâketi olarak nitelendirmiş ve kültürlerindeki olumsuz Türk imgesine yeni unsurlar eklemiştir. 1923’ten 1974’e Türk-Yunan ilişkileri zikzaklı devam etmekle birlikte iki ordunun yaklaşık elli yıl sonra Türkiye’nin uluslararası antlaşmalardan kaynaklanan garantörlük hakkıyla Kıbrıs’a çıkarma yapmasıyla Türk imajıyla ilgili haksız ve çarpıtılmış önyargılar artarak sürmüştür. Bir başka ifadeyle Kıbrıs Barış Harekâtı Türk tarafında ve kültüründe barış ve soydaşlarını soykırımdan kurtarmak için yapılmış bir operasyon olarak algılanıp anlatılırken Rum-Yunan ikilisi Kıbrıs Barış Harekâtını da Yunan siyasetini ayakta tutan Türk nefret söylemini sürdürmek için kullanmıştır. İki ülke kültür ve edebiyatlarına bu bağlamda göz atıldığında Türk tarafı daha yumuşak bir üslup kurmaya çalışırken karşı tarafta da tamamen nefrete yönelik sıfatlar karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

Adıyeke, A. N. (2000). *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı (1896-1908)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Adıyeke, A. N. ve Adıyeke, N. (2006). *Fethinden Kaybına Girit*, İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılık.

Argunşah, Hülya. (2012). *Ömer Seyfettin Bütün Eserleri Hikâyeler 1*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Clement Dodd, (2002). *Storm Clouds Over Cyprus*, The Eothen Press Yay, Cambridgeshire.

Deliceirmak, Oktay. (1989). *Süleyman Uluçamgil -Bütün Eserleri-*, Lefkoşa: KKTC Milli Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları-15.

Demirözlü, Damla. (2017). “Yunan İlkokul Edebiyat Kitaplarında Türk İmajı”, *Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, Volume 27, S.2, 2017, s.65-89.

Enginün, İnci. (1984). “Ömer Seyfettin’in Hikâyelerinde Yabancılar”, *Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları.

Enginün, İnci. (2011). *Mukayeseli Edebiyat*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Gibbons, Harry. (2003). *Kıbrıs’ta Soykırım.Lefkoşa: Near East Publishing.*

Hülagü, Metin. “1897 Türk-Yunan Harbine Kadar Osmanlı İdaresinde Girit”, *CIEPO-14 Uluslararası Türk İncelemeleri Kongresi*, Ege Üniversitesi, 18-22 Eylül (2000), İzmir. (www.metinhulagu.com/images/dosyalar/20120302115455_0.pdf), (24.11.2017).

Ioannou, Yiannis E. (1993). “The Poets of Dissent: The “1974 Generation” in Cyprus”, *Modern Greek Studies Yearbook*. (<https://gnosis.library.ucy.ac.cy/handle/7/51720>), (27.03.2021).

İslâmoğlu, Mahmut ve Öznur, Şevket. (2012). *Kıbrıs Türk Kültürüne Işık Tutan Ağıtlar*, C.2, Lefkoşa: Gökada Yayınları-TipografArt Basım Yayın Ltd.

İslâmoğlu, Mahmut ve Öznur, Şevket. (2020). *Kıbrıs Rum Halk Edebiyatı’nda Türkler İçin Yakılan Ağıtlar*, C.1, 2. Baskı, Lefkoşa: Kıbrıs Türk Yazarlar Birliği Yayınları- TipografArt Basım Yayın Ltd.

Karal, Enver Ziya. (1995). “Osmanlı-Yunan Harbi”, *Birinci Meşrutiyet Ve İstibdat Devirleri (1876-1907)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Kavaklıoğlu, K. B. (1958). *Kıbrıs’a Son Fedakârlığımız Ya Taksim-Ya Ölüm Kıbrıs Destanları*, Samsun: Aksiseda Matbaası.

Kavaklıoğlu, K. B. (1958). *Yeşil Kıbrıs’a Son Fedakârlığımız Ya Taksim-Ya Ölüm*, 3. Baskı, Samsun: Yeni Matbaa.

Kaymakçı, Mustafa. (2017). *Rodos ve İstanköy Türklüğü Ansiklopedisi*, Karşıyaka-İzmir: Rodos, İstanköy ve Onikiada Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, s.282-284.

Kıran, Mustafa. (2016). *Yunan Ortaöğretim Tarih Ders Kitaplarında Türk ve Türkiye İmajı*, Berlin: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Köstüklü, Nuri. (2015). “Kıbrıs Rum Kesimi Tarih Ders Kitaplarında “Türk” Ve “Türkiye” İmajı”, *Türk Yurdu Dergisi*, Yıl 104, S. 330.

Lykavgis, Anthos. (1974). (Tank Threads) (Athens: Kedros, 1974).

Menelaou, Iakovos ve Tempriou, Athina. (2019). “The Cyprus Tragedy and the Greek Resurrection: When Poetry Speaks Politics & History”, *AGATHOS*, Volume 10, Issue 2 (19): 215-227.

Millas, Herkül. (2005). *Türk ve Yunan Romanlarında “Öteki” ve Kimlik*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Moleskis, Yiorgos. (2013). “The Homeland In Cypriot Poetry”, *In Focus Magazine*, Volume 10, No: 4, December. (<https://cyprusinfocus.org/essay/the-homeland-in-cypriot-poetry/>), (15.03.2021).

Mutlu, İbrahim. (1974). *Kıbrıs Benimdir Aslında ve Moskof'a Güvenme*, Konya: Yeni Kitap Basımevi.

Nesim, Ali. (1986). *Kıbrıs Türk Edebiyatında Sosyal Konular*, Lefkoşa: Gelişim Ofset.

Oğuz, Gülser. (2006). “Osmanlı Gazetesinin (1897-1904) Girit İsyanlarına Bakışı”, *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, Cilt 7, Sayı 2, s.89-111. (kefad.ahievran.edu.tr/archieve/pdfiler/.../JKEF_7_2_2006_89_111.p...), (20.11.2017).

Onuş, Emin. (2014). “Kültür ve Edebiyat Zemininde Kıbrıs’a İslâmî Bir Bakış”, *Turkish Studies*, Volume 9/6 Spring, s.807-826.

Onuş, Emin. (2017). “Kıbrıs Türk Basınında Ulusal (Türk) Kimliğinin Gazete Logo ve Resimlerine Yansıması “, *Tarihte Kıbrıs*, C.II, (Editör: Osman Köse), İstanbul: D9KUZ10BE5 Reklam Organizasyon Matbaacılık.

Öğütveren, Enver. (1974). *Mehmetçik Kıbrıs'ta*, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Serter, Vehbi Zeki. (2008). *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.

Şimşek, Ahmet. (2018). *Dünyada Türk İmajı Tarih Ders Kitaplarındaki Durum*, Ankara: Pegem Akademi.

Tağmat, Çağla Derya. (2020). *Sosyo-Kültürel Boyutlarıyla İstanbul'da Helenizm (1839-1922)*, İstanbul: Libra Kitapçılık Yayıncılık.

Toprak, Serap. (2012). “Megali İdea'ya Bir Örnek: Girit”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, s.118-142. (<http://www.itobiad.com/download/article-file/92771>), (24.11.2017).

Yaşın, Özker. (1958). *Kıbrıs Mektubu*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Yaşın, Özker. (1965). *Oğlum Savaş'a Mektuplar - Bir Şahlanışın Destanı*, İstanbul: Çevre Yayınları: 6.

